

Tehy ry
PL 10
00060 Tehy

LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
00023 Valtioneuvosto

Viite Lausuntopyyntö STM037:00/2009, 30.3.2011

Tehy ry:n lausunto luonnoksesta laiksi iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta

Tehy ry pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä tarkastellaan ja uudistetaan kokonaisuutena, jonka tavoitteena on kaiken ikäisten kansalaisten oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen kohtelu sekä palvelujen saanti. Lainsäädännöllä tulee turvata saumattomien palveluiden ketju ja toimintojen hallittavuus erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon rajapinnoilla. Tehy on painottanut asiaa jo uudistamistyön väliraportin lausunnossa (6.8.2010).

Tehy pitää hyvänä, että luonnoksessa lain tarkoituksena on edistää iäkkäiden henkilöiden hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä eli siirtyä korjaavista toiminnoista kokonaisvaltaista elämänlaatua tukeviin palveluihin. Muutos voi kuitenkin onnistua vain moniammatillisesti toimien ja ”professioneutraalisti” arvioiden. Palveluiden piiriin tulevat ne iäkkäät henkilöt, joiden toimintakyky on alentunut tai itsenäinen selviytyminen heikentynyt pääasiassa sairauksien vuoksi. Ikäihmisten sosiaalipalvelujen palveluketjut toimivat tulevaisuudessa yhä tiiviimmin terveydenhuollon rajapinnassa, josta syystä terveydenhuollon ammattiosaamisen vaatimus korostuu entisestään. Kun vanhustenhuolto sisällytetään sosiaalipalveluihin silloinkin kun kyseessä eivät ole huollon ja huolenpidon vaan hoidon palvelut, saattaa tästä muodostua iäkkään henkilön asianmukaisen hoidontarpeen havaitsemiselle merkittäviä esteitä. Hoiva ei ole hoidon synonyymi missään palveluissa.

Tehy ei voi hyväksyä sellaista hoivan määritelmää, jossa se rinnastetaan hoitoon (3§). Hoiva tarkoittaa henkilön avustamista hänen kotonaan ja kodin ulkopuolella päivittäisissä

perustoiminnoissa, joista henkilö ei suoriudu ilman toisen apua. Hoivaa ei voida käyttää tarkoittamaan ympärivuorokautisen hoidon järjestämistä.

Hoivakäsitteen käyttöä pitäisi rajata ja selkeyttää tai korvata kokonaan huolenpitokäsitteellä. Hoivan ja pitkäaikaisen hoidon erilliselle määrittelylle on perusteltu tarve. Lakiluonnoksen 5§:ssä esitetään sosiaalipalveluina kotipalvelu, asumispalvelu ja laitoshuolto ja viittaus terveyden- ja sairaanhoidonpalveluihin. Tehy esittää, että pykälän 15§ otsikon tulisi olla muodossa ”Palvelun järjestäminen”, jonka jälkeen sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat luonnoksessa johdonmukaisesti huoltoa, huolenpitoa, kotipalvelua tai asumispalvelua ja terveydenhuoltolain tarkoittamat palvelut kotisairaanhoidon ja laitoshoidon. Tämä olisi linjassa siihen, että EU-jäsenvaltioiden yhteisesti sopimissa pitkäaikaishoidon periaatteissa ei tunneta käsitettä hoiva. Suomessa se on otettu pitkäaikaishoidon rinnalle ja johtaa lähinnä ikäihmisiä koskevaan epätasa-arvoon ja suoranaiseen syrjintään tai muodostuu esteeksi asianmukaiseen pitkäaikaishoitoon pääsyyn.

Käsitteet hoiva, huolenpito ja hoito ovat riittämättömästi määriteltyjä. Tämä johtaa epäselvyyksiin arvioinnin asiantuntijasta palvelun tarpeen selvittämisessä sekä palvelu/hoitosuunnitelmaan sisällytettävistä asioista ja palveluista. Iäkkään henkilön ja palvelun käyttäjän edun mukaista olisi löytää **yksi nimitys** sille yksilölliselle **suunnitelmalle, jolle jatkossa palvelujen saannin oikeus perustuu** ja joka korvaisi erilliset tai irrallisina laadittavat palvelu-, hoito- ja kuntoutussuunnitelmat. Yhden kattavan suunnitelman tulee sisältää kaikkien sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatillisten toimijoiden osuudet iäkkään henkilön palvelukokonaisuudessa.

Tehy pitää hyvänä eri viranomaisten yhteistyön velvoitetta, mutta liian väljänä luonnoksen mainintaa yhteistyön koordinoinnista vastaavan henkilön nimeämisestä (8§). Kuntien varsin erilaisista organisaatorakenteista johtuen olisi välttämätöntä lain tasolla määrittellä tarkemmin koordinoinnista vastaavan henkilön asemaa ja toimintavaltuuksia sekä tehtävän edellyttämää kelpoisuutta. Viranomaisyhteistyön velvoitteen tulisi myös olla kattavasti hallintokuntien rajat ylittävä; esimerkkinä esteettömän ympäristön aikaansaaminen, asiain rajoitteiden vähentäminen tai ikäihmisten turvallisen liikkumisen mahdollistaminen.

Lakiluonnoksen 10§:n sanamuodon tulee olla kuntia velvoittavampi iäkkään henkilön terveystarkastusten ja ehkäisevien kotikäyntien järjestämisessä, jos näitä palveluja on tarkoitus saada laajemmin käyttöön. Luonnoksen ilmaus ”kunta voi järjestää...” ei toimi riittävänä kannusteena asian hoitamiseksi.

Iäkkään henkilön palvelutarpeen selvittäminen (11§) on lakiluonnoksen ydinasia ja käytännössä merkittävin tehtäväkokonaisuus palvelun tarvitsijan kannalta. Kunnan järjestämisvelvoitteen osalta se muodostaa myös käytännössä suurimmat haasteet sekä taloudellisesti että henkilöstöhallinnollisesti.

Tehy ei pidä riittävänä lakiluonnoksen tekstiä, jossa palveluntarpeen arvioijaksi nimetään ainoastaan sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja eli **sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) mukainen ammattihenkilö**. Sekä palveluntarpeen selvittäjä että vastuuhenkilö tulee nimetä sosiaalihuollon- tai sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä sen mukaan mitä iäkkään henkilön palvelutarve edellyttää.

Tehy pitää välttämättömänä määrittää vastuuhenkilöksi nimettävän työntekijän (vastuutyöntekijä) kelpoisuuksia ja toimintaedellytyksiä laaja-alaiseen ja kokonaisvastuulliseen ohjaus-, neuvonta-, seuranta- ja toteuttamistehtävään lakiluonnoksessa esitettyä tarkemmin. Vastuuhoidtajajärjestelmän käyttöönotto avo- ja kotihoidossa on tavoitesuuntana oikea, mutta edellyttää kotiin annettavien palveluiden henkilöstön ammatillisen osaamisen ja määrän lisäämistä. Tehyn käsityksen mukaan arviointi, vastuutyöntekijätoiminta ja ehkäisevät kotikäynnit eivät ole toteutettavissa ilman lisäresursseja minkään ammattiryhmän osalta. Sekä arvioinnin että vastuutyöntekijän tehtävä edellyttää laillistetun ammattihenkilön toimintavastuuta. Toiminnan edellyttämään lisäresurssointiin ja/tai kustannuksiin lakiluonnos ei ole antanut viitteitä.

lökkään henkilön oikeus palveluihin (14§) muodostaa subjektiivisen oikeuden luonteisen pääsyn omiin tarpeisiin perustuvien palveluiden piiriin. Esitys korostaa sosiaalipalveluna annettavia palveluita ja vain viittaa terveydenhuoltolain mukaisiin palveluihin. Tehy korostaa edelleen iäkkään ihmisen sairauksista aiheutuvan toimintakyvyn laskun osuutta palvelutarpeen arvioinnissa ja arvion kokonaisvaltaista merkitystä yksilölle. Palvelusuunnitelman arviointi ei luonnoksessa esitettyssä muodossa ole riittävän moniammatillinen iäkkään henkilön hyvinvoinnin ja terveyden laaja-alaiseen huomiointiin.

Kokonaisvaltaista iäkkään henkilön palvelutarpeen arviointia ja palveluja toteutettaessa olisi ollut toivottavaa säädellä myös ammattihenkilöstön määrää ja rakennetta suosituksia sitovammalla tasolla siten, että henkilöstömitoitus on suhteutettu asiakkaan palvelutarpeeseen ja toimintakykyyn. Tehy on esittänyt jo terveydenhuoltolain uudistamisen yhteydessä, että sosiaali- ja terveysministeriölle lisätään asetuksenanto-oikeus henkilöstörakenteesta ja riittävästä henkilömäärästä (13.10.2008). Tämä oikeus kattaisi myös sosiaalihuolto- ja ns. ikälain toiminta-alueet.

Tehy pitää hyvänä vanhusneuvostojen aseman vakiinnuttamista ja vahvistamista samoin kuin mahdollisimman suurta iäkkään henkilön omaa osallisuutta häntä itseään koskevassa päätöksenteossa. Realistisesti on kuitenkin muistutettava, että palvelun piirissä on myös sellaisia, joilla ei rajoitteistaan johtuen ole kykyä tai mahdollisuutta itsenäiseen päätöksentekoon ja myös heidän osaltaan tulee voida tehdä yhtä lailla oikeudenmukaisia päätöksiä turvallisissa olosuhteissa.


Tehyn mielestä ikälakiluonnos on tavoitteiltaan oikean suuntainen mutta siitä puuttuu todellinen moniammatillinen ja laaja yhteistyön ja yhteistoiminnan näkökulma. Se olisi

siihen sisällytettävä luonnoksessa esitettyä konkreettisemmin. Perinteinen ammattiliturgia tai jonkun ammattiryhmän erityiskorostaminen ei moniammatillisessa sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudessa lain tasolla palvele yhteisen tavoitteen toteuttamista eikä iäkkään henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisten palveluiden turvaamista.

Helsingissä 31.5.2011



Jaana Laitinen-Riesola
Puheenjohtaja
Tehy ry



Marja-Kaarina Koskinen
Kehittämisyksikön vt. johtaja
Tehy ry

Lisätietoja
Tuulariitta Ruontimo
Asiantuntija, ThM
Tehy ry
0400 512170